

Oorlogsverhaal van Arie de Booij

Geschreven door zijn zoon Aad

75 jaar Vrijheid: een kerstverhaal

Bij ons thuis was kerstavond een bijzondere dag. Onder de kerstboom lag voor ieder kind een boek. We zongen met elkaar christelijke kerstliedjes. Maar het meest bijzondere was dat mijn vader op die kerstavond altijd een verhaal vertelde. Niet een verhaal uit een boek. Nee hij verzong dat zelf. Of hij dat ter plekke verzong, of zich daar grondig op voorbereidde? Ik weet het niet. Op één of andere manier hing er ondanks de boom, de kaarsjes, de boeken en het verhaal, een onduidelijke eerder droevige dan vrolijke stemming in huis. Dat de sfeer af en toe breekbaar was moge blijken uit deze uitspraak van mijn vader bij het begin van een kerstdiner. “Jongens, laten we afspreken dat we deze Kerst in harmonie met elkaar doorbrengen en geen ruzie maken”.

Maar nu op Kerstavond 2020 een kerstverhaal, waar ik bijna 40 jaar over gedaan heb om het te kunnen schrijven. Met excuses vooraf. Het is geen vrolijk verhaal en het slot is ook niet ‘eind goed al goed’.

Najaar 1980

Op de hartafdeling van het ziekenhuis in Almelo ligt mijn vader, een oude man van 59. Hij ziet er minstens 10 jaar ouder uit. Na zijn eerste hartinfarct, nu ruim 4 jaar geleden, is hij voor de zoveelste keer opgenomen met hartklachten. Met een kapje krijgt hij zuurstof tegen de benauwdheid. Via een infuus in de bovenkant van zijn rechterhand zijn medicatie. Het verplegend personeel vindt hem een “lastige” patiënt. Hij vraagt veel aandacht en is erg onrustig. Hij heeft al meerdere keren het infuus eruit getrokken. Teneinde raad hebben ze zijn rechterarm met een band vastgemaakt aan de rand van zijn bed. Zodat hij het infuus er in zijn onrust niet meer zo makkelijk uit kan trekken. Dat ging trouwens ook niet gemakkelijk. Hij verzette zich hevig tegen het fixeren. Met wat extra kalmerende middelen viel hij tenslotte wel in slaap.

Het is laat in de avond. Buiten is het donker. De oude man in het ziekenhuisbed wordt wakker. Hij probeert zijn rechterhand te bewegen. Het gaat niet. Ze hebben hem vastgebonden! Hij raakt in paniek. Wat moet hij doen? Hulp roepen? Nee, dan komen ze hem misschien nog strakker vastbinden. Of erger. Gelukkig zit hij niet aan de hartbewaking.

Hij kijkt om zich heen. Hij is alleen! Met zijn linkerhand weet hij zijn rechterhand los te maken van de rand van het bed. Hij trekt het infuus uit zijn hand. Ook haalt hij het zuurstofkapje van zijn neus. Hij loopt naar de kast waar zijn gewone kleren in zitten en ook zijn lange grijze winterjas. Hij trekt de winterjas aan over zijn pyjama. Doet zijn schoenen aan en pakt zijn portemonnee uit de lade van het bed kastje. Er zit gelukkig nog wat kleingeld in.

Hij schuifelt naar de deur en gaat de gang op. Er is gedempt licht. De gang is leeg. De kust is veilig. Links is de zusterpost. Dus moet hij rechts de afdeling af om buiten te komen. In de hal hangt een bordje. Derde verdieping. Hij neemt de lift naar de begane grond. Niemand komt hem tegemoet. De draaideur naar buiten is niet op slot. Aan de overkant van de straat is de telefooncel. Daar is verder ook niemand op dit uur van de dag. Het is erg koud. Maar hij is wel erger gewend.

De oude man gaat de telefooncel in en kiest een telefoonnummer. Aan de andere kant neemt mijn moeder de telefoon op. Hij roept met zijn laatste krachten: “Geertje! Je moet me komen halen! Ze gaan me doodschieten!”

24 december 1944

Het is Kerstavond. Mijn vader, jonge slanke man, atletisch type, begin 23 jaar loopt met soepele tred over de straat. De sneeuw knerpt onder zijn voeten. Het vriest minstens 3 of 4 graden. Door de snijdende wind voelt het veel kouder. Hij is op weg naar Oldebroek. Daar woont zijn moeder.

Eigenlijk moest hij al binnen zijn. Het is spertijd. Hij heeft de Arbeitseinsatz kunnen ontlopen dankzij een arbeidscontract bij de gemeente Oldebroek. Hij is burgemeester Bakker dankbaar dat hij dat voor elkaar gekregen heeft. Maar dat is geen vrijbrief. Aan de overkant van de straat komen hem twee mannen in uniform tegemoet. Zijn hart slaat van schrik een slag over. Maar hij vermant zich. Vooral niets laten merken. Gewoon doorlopen. De mannen komen dichterbij. Foute boel. Grüne Polizei! Nu niks verdachts doen. Hij denkt aan de instructies die hij kreeg. “Hoe te handelen bij aanhouding en arrestatie”. Niet provoceren. Beleefd blijven! Hij heeft tenslotte een onvervalst Persoonsbewijs. De mannen in het groene uniform hebben hem in beeld en komen nu recht op hem af. Er is geen ontkomen meer aan.

“Ausweis!” is het commando. Terwijl de twee hem onderzoekend bekijken pakt hij heel voorzichtig zijn persoonsbewijs uit zijn binnenzak. Hij weet dat zijn Duits bovengemiddeld goed is. Laatst nog, toen hij in een trein aangehouden werd, blufte hij zich eruit door in Hoogduits bezwaar te maken tegen de inbreuk op zijn rust. Hij was onderweg naar een belangrijke bespreking! De controlerende Nederlandse agenten in de trein slikten het voor zoete koek. Maar dit zijn Grünen. Daar gaat dat niet bij werken. Dus beleefd blijven! Ze bekijken zijn Persoonsbewijs van alle kanten. Lijken bijna teleurgesteld dat het geen vervalsing lijkt te zijn. De kleinste van de twee kijkt hem nog eens kritisch van top tot teen. Dan zegt hij tegen zijn collega: “Festnehmen” !

De jonge man wordt lijkbleek. Dit is hem nog niet eerder overkomen. En hij weet veel. Hij is al sinds juni 1940 actief in de LO en LKP. In Scheveningen hielp hij Engelandvaarders, in Amersfoort bespioneerde hij munitietransporten en gaf dat door t.b.v. aanslagen. Hij maakt sinds 1942 deel uit van het gewapend verzet. Het laatste jaar bij de verzetsgroep op de Veluwe die onder leiding staat van Majoor van Putten. Zijn aanstelling bij de gemeente

Oldebroek is een tussenstap voor zijn benoeming dit voorjaar als ambtenaar op het Distributiekantoor in Zwolle. Handig om bonkaarten te organiseren voor de vele onderduikers in de regio. Hij hoopt dat het met een sisser af zal lopen. In zijn hoofd repeteert hij de standaard-antwoorden die hij bij verhoor moet geven. Hij is vastberaden. Wat er ook gebeurt. Ze zullen niets uit hem krijgen!

Even later zit hij op de achterbank van een auto. Met links en rechts van hem de twee Grünen. Ze rijden naar Ermelo. Daar huist de Grüne Polizei in een door de Wehrmacht gevorderde lagere school.

De auto stopt op het voormalige speelplein van de school. Nu staan daar de vrachtwagens en personenwagens van de Duitsers. Hij wordt meegenomen naar binnen en in een apart kamertje gezet. Ze hebben kennelijk geen echte cellen om gevangenen in op te sluiten. Dat betekent dat hij, als hij vastgezet zou worden, ergens anders naartoe gebracht zou worden. Hij kent de verhalen over kamp Amersfoort en kamp Vught.

Dan komen de twee Grünen het kamertje binnen. Ze lijken ervan overtuigd te zijn dat ze een goede “vangst” gedaan hebben. Het verhoor begint nog op redelijk rustige toon. Maar als hij op elke vraag antwoordt dat hij alleen maar op weg was naar Oldebroek waar hij bij de gemeente Oldebroek werkt wordt de toon al snel grimmiger.

Dan staat één van de twee op en slaat hem met volle vuist midden in zijn gezicht. “Und jetzt keine Lügen mehr! “. Hij blijft zijn ondervragers aankijken en herhaalt dat hij niks met het verzet of de ondergrondse te maken heeft. Hij is maar gewoon een ambtenaar die graag met Kerst bij zijn moeder in Oldebroek wil zijn.

Hij ziet dat ze hem niet geloven. “Bel de gemeentesecretaris van Oldebroek dan. Die zal bevestigen wat ik u vertel”. De tweede man staat op sleurt hem van de stoel af en zet hem met zijn gezicht tegen de muur van de verhoorkamer. Uit het niets krijgt hij een enorme klap in zijn linkerzij, ter hoogte van zijn nieren. Hij krimpt in elkaar van de pijn. Maar geeft niets prijs.

Dan een tweede klap aan de andere kant. Daarna volgende klappen elkaar op. Ook zijn rug moet het ontgelden. Hij smeekt. “Bel nou toch de gemeentesecretaris! “

De mannen die hem verhoren zetten hem terug op de stoel. Ze gaan de verhoorkamer uit. Hij haalt opgelucht adem. ‘Ze geloven me. Ze gaan Oldebroek bellen’.

Maar dan komen ze terug. Eén van hen heeft een pistool in zijn hand. “Zum letzten mahl. Keine Lügen mehr” En hij houdt de loop van het pistool tegen het hoofd van mijn vader.

Deze herhaalt nog een keer dat hij niks met de ondergrondse te maken heeft. Dus ook geen namen kan geven en of ze “bitte, bitte” de gemeente Oldebroek willen bellen om dit grote misverstand uit de wereld te helpen. Ondertussen denkt hij: “Dit was het dus. Ik ga niemand verraden. Dan maar dood”

Zijn korte leven gaat als een film in razend tempo aan hem voorbij. Hij denkt aan zijn overleden vader. De beroepsmilitair aan wiens verwachtingen hij nooit kon voldoen. Die hem sloeg met zijn koppelriem. Die overleed toen hij 16 jaar was. Dat hij toen opgelucht was. Dat zijn vader nu wel trots op hem zou moeten zijn. Aan zijn moeder die zwaar op hem als oudste zoon leunt en zich straks moet zien te redden met haar drie kleine kinderen. Hij bidt, zonder woorden, overtuigd dat er een beter leven is na de dood. Hij heeft zijn ogen gesloten en wacht op het schot wat niet komt.

De twee mannen lachen en maken hem duidelijk dat ze het voor vandaag wel genoeg vinden. Het is tenslotte Kerstavond. Ze wijzen op een smerige matras en een emmer met deksel in de hoek van de verhoorkamer. Hij krijgt nog een beker water en dan gaan ze de verhoorkamer uit het laatste wat ze zeggen is "Bis Morgen". Ze draaien de sleutel aan de buitenkant in het slot. Hij zit opgesloten.

De verhoorkamer grenst aan het schoolplein. Daar staan ook enkele legertrucs met huif. Die zijn van de Wehrmacht. De Wehrmacht heeft deze school gevorderd en een deel vrijgehouden voor de Grüne Polizei. Hij verbijdt de pijn en loopt naar de ramen. Eén raam heeft een uitzetter die los lijkt te zitten. Hij gaat terug naar de matras. 'Wachten tot de drukte wat minder is', denkt hij. Hij is ervan overtuigd dat ze hem morgen opnieuw zullen gaan verhoren. Of hij dan ook niet doorslaat? Het is dat, of alsnog doodgeschoten worden. Als hij probeert te ontsnappen en ze snappen hem dan zal hij het ook niet overleven. Zo bezien heeft hij niet al te veel keuzemogelijkheden.

Het rumoer op het schoolplein wordt allengs minder. Hij gaat opnieuw naar het raam met de kapotte uitzetter. Voorzichtig duwt hij het raam open. Niemand te zien. Hij wurmt zich door het raam naar buiten. Met zijn rug plat tegen de buitenmuur gedrukt maakt hij zich zo klein mogelijk. Hij heeft voor het eerst vandaag een beetje geluk. Recht onder het raam staat een legertruc met nog draaiende motor. Hij hoeft niet lang meer na te denken. Hij klimt langs de achterkant op het huifdak. Hij heeft geen jas meer. Het is stervenskoud. Op het dak van de legertruc ligt een klein laagje sneeuw. Hij gaat plat op het dak liggen. Hopend en biddend dat deze straks van het speelplein af zal rijden. En dat niemand er nog aan denkt in de verhoorkamer te gaan kijken.

Zijn gebeden worden verhoord! Hij hoort twee mannen in het Duits met elkaar praten. Het geluid komt steeds dichterbij. Hij houdt zijn adem in. Een ademwolkje boven de truck zal immers al argwaan wekken. De Duitsers stappen in de truck. Die zet zich langzaam in beweging. Op straat is het glad door opvriezende sneeuw. Da legertruc rijdt voetstaps weg bij de school. Ze rijden het dorp uit. Hij kijkt voorzichtig over de rand van de huif. Zich met beide handen vastklemmend aan een paar stangen van de huif. "Dit ga ik niet lang volhouden" denkt hij. Ze rijden de bosrijke omgeving van Ermelo in. Als hij één kans heeft om zich van het dak af te laten rollen en dat ook nog te overleven is het daar. De truck

minder vaart om een bocht in de weg te nemen. “Nu moet het gebeuren”. Hij laat zich naar de linkerkant van de huif glijden.

Als de truck op het punt staat rechtsaf te gaan laat hij zich aan de linkerkant van de huif vallen. Hij rolt de berm in en duikt meteen weg in een greppel. De legertrac is de bocht om gegaan. Staat even stil. Zouden ze het gemerkt hebben? De Duitsers rijden verder en hij haalt opgelucht adem.

Morgenochtend op zijn laatst zullen ze naar hem op zoek gaan. Hij moet nu wel naar Oldebroek! En zorgen dat hij onderweg niet gepakt wordt. Gelukkig kent hij de omgeving hier vrij goed. Hij kan natuurlijk niet meer terug naar zijn ambtenarenbaan bij de gemeente. Nu moet hij echt onderduiken tot de oorlog voorbij is.

15 april 1945

Oldebroek is bevrijd door de Canadezen. Samen met een groep andere mannen uit de verzetsgroep van Oldebroek en omgeving staat hij in de blauwe overall van de BS voor het gemeentehuis van Oldebroek. Om zijn bovenarm de armband met de Nederlandse Leeuw en de tekst “Nederland Herrijst”. Met een stengun over de schouder. Hij heeft de oorlog overleefd. Maar vraag niet hoe.

September 1981

Mijn vader is op 1 september 1981 60 jaar geworden. In juli van dat jaar ontving hij het Verzetsherdenkingskruis. In een toelichting bij zijn aanvraagformulier gedateerd 4-4-1981 schrijft hij: *“Ik zal dit dragen vooral als eresaluut en hen die voor onze vrijheid vielen. Tevens als gereede aanleiding om over het belang van onze nationale veiligheid te spreken met jongeren die de oorlog en de bezettingsjaren niet hebben meegemaakt”*

Mijn vader heeft zijn hele leven na de oorlog geworsteld met zijn oorlogservaringen. Hij heeft die grotendeels niet gedeeld met zijn vrouw en zijn 6 kinderen. Toch, of misschien juist daardoor, was de oorlog nooit ver weg. Met de kennis van nu zou hij ongetwijfeld de diagnose PTSS gekregen hebben. Hij was niet alleen geestelijk, maar ook lichamelijk gebroken. Jarenlang tuberculose als gevolg van verwaarloosde longontsteking en pleuritis. Blijvende schade aan zijn onderste rugwervels als gevolg van de mishandelingen bij het verhoor op Kerstavond 1944. Op 19 september 1981 is mijn vader in hetzelfde ziekenhuis in Almelo overleden.

24 december 2020

Als zovele oorlogsgetroffenen zweeg mijn vader voornamelijk over zijn oorlogservaringen. Ervaringen die hem voor de rest van zijn leven bleven kwellen. Lichamelijk en geestelijk. Dit deel van zijn oorlogservaringen heb ik kunnen reconstrueren op basis van gegevens die ik jaren na zijn overlijden ben gaan verzamelen.

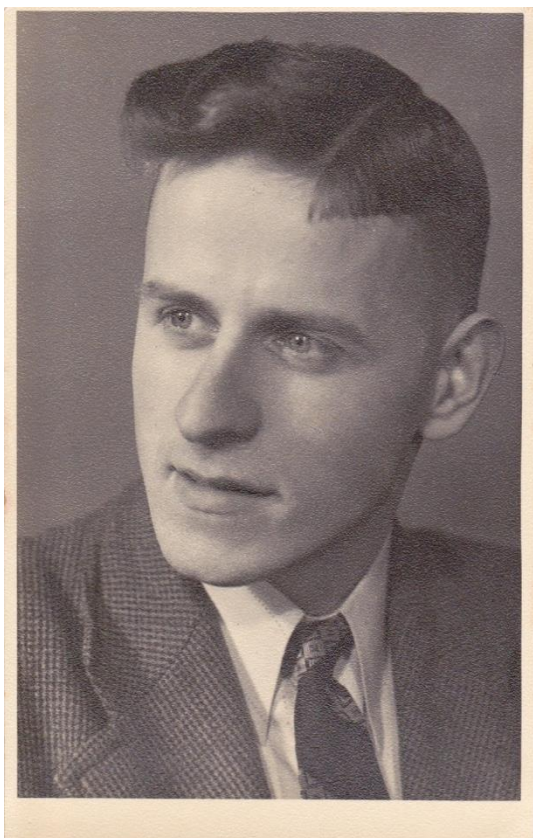
Het verhaal over zijn aanhouding, verhoor en ontsnapping is gebaseerd op een brief van de voormalige burgemeester van Oldebroek, in 1955, aan de Stichting 40-45. Ter ondersteuning van mijn vaders verzoek om financiële ondersteuning van het gezin.

In zijn aanvraagformulier voor het Mobilisatie-Oorlogskruis van 1951 schrijft mijn vader dat hij is vrij gelaten na een "valse verklaring van de gemeentesecretaris van Oldebroek" . Maar wel na het verhoor zoals beschreven in dit verhaal.

Mijn vaders jongste zuster heeft kort voor haar overlijden mij verteld dat mijn vader laat op kerstavond 1944 bij hun woning in Oldebroek aan de voordeur klopte. Hij heeft toen tegen haar gezegd dat hij op een vrachtwagen van de Duitsers naar Oldebroek gekomen was.

*Opgedragen aan mijn vader Arie de Booij, geboren 1 september 1921, overleden 19 september 1981.
Drager van het Mobilisatie Oorlogskruis (1951) en het Verzetsherdenkingskruis (1981)*

Mijn vader ca 1944 (23 jr)

Mijn vader in 1981 (60 jr)

